

Světová konference International Council for Traditional Music

Matěj Kratochvíl

Ve dnech 11.–17. července se konala 45. světová konference Mezinárodní rady pro tradiční hudbu (ICTM). Hostitelskou institucí byla Fakulta umění Univerzity Chulalongkorn (Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University) v thajském Bangkoku. ICTM vznikla v roce 1947 pod názvem The International Folk Music Council a jejím deklarovaným cílem je podpora výzkumu, provádění, dokumentace, uchovávání a šíření tradiční hudby všech zemí. Za tím účelem funguje v rámci ICTM řada specializovaných studijních skupin, které pořádají vlastní, úžeji zaměřené konference. Každé dva roky se pak koná konference společná. Každý den konference probíhalo až deset paralelních sekcí a celkem se jí zúčastnilo více než tisíc návštěvníků ze sedmdesáti zemí. Jednalo se tedy o velkou událost, kdy není ani teoreticky v silách jednotlivce vyslechnout většinu příspěvků, a výsledný dojem se může lišit podle toho, jaká témata si návštěvník vybere. Přesto si lze z konference odnést jistou představu o tom, kam se tato oblast studia hudby a tance v současnosti ubírá a jaká témata jsou vnímána jako podstatná.

Pořadatelé konference vyhlásili několik tematických okruhů, do nichž bylo možné se hlásit: 1) Plynutí a pohyby přes hranice, 2) Hudba, tanec a udržitelný rozvoj,

3) Globalizace a lokalizace etnomuzikologie a etnochoreologie, 4) Hudba a tanec jako expresivní komunikace, 5) Přístupy k výzkumu založenému na praxi a jeho aplikace, 6) Nový výzkum v jiných oblastech. Prvních pět okruhů bylo samo o sobě formulováno dostatečně široce, aby se pod ně vešlo téměř cokoli, a okruh šestý pak sloužil jako rezervní. Hlavním smyslem těchto okruhů bylo, aby bylo možné jednotlivé příspěvky sloučit do smysluplných bloků. Soudě podle mnou navštívených sekcí se to většinou dařilo, občasný nedostatek tematické koherence bylo možné připsat na vrub spíše přednášejícím, kteří nakonec svůj příspěvek zaměřili jinak, než slibovali v abstraktu, na jehož základě byli zařazeni.

Ve srovnání s dalšími mezinárodními organizacemi podobného zaměření – Society for Ethnomusicology a British Forum for Ethnomusicology – působila ICTM dříve jako organizace silněji ovlivněná tradicí evropské folkloristiky, častěji se zabývající praktickými otázkami kolem dokumentace a provozování tradiční hudby spíše než tématy hudebně antropologickými a obecnějšími teoretickými otázkami. Byť ono původní zaměření je stále v jisté míře přítomno, bangkokská konference ukázala (stejně jako již před dvěma lety světová konference ICTM v irském Limericku), že rozdíly mezi

tematickým záběrem těchto organizací se stírají.

Několik příspěvků v Bangkoku se soustředilo na limity západního přístupu při studiu hudby jiných kultur, což vedlo k vášnivým diskuzím, například po vystoupení Paschala Yao Younge z Ohio University. Ten se zabýval tím, zda je možné zkoumat africké hudební kultury způsobem, při němž je hudební složka izolována od složek ostatních, tedy od tance, kostýmů atd. Jeho tvrzení, že je takový přístup od základu špatný, vedl k živé debatě. Místo konání ovlivnilo i složení účastníků konference, takže byly tentokrát výrazněji zastoupeny východoasijské země. Snad i díky tomu byl eurocentrický pohled na hudbu narušován či kriticky zkoumán ve více případech.

Jak se současný etnomuzikologický výzkum vydává za hranice toho, co si představujeme pod pojmem tradiční hudba, lze ilustrovat na dvou příkladech. Raquel Campos z London South Bank University na příkladu španělských migrantů v Londýně zkoumala, jak fungují rituály spojené se sdílením hudby v prostředí sociálních sítí. Ukazovala, že hudebním aktem se společenským významem může být i sdílení hudebního videa ve virtuálním prostoru a že takovéto akty mohou nést pro danou komunitu množství významů. Vycházela z konceptu „musicking“ Christophera Smalla, jenž chápe jako hudební aktivity i jiné činnosti než komponování či interpretaci. Takže právě zdánlivě netvůrčí zacházení s hudbou, jaké pro nás představuje sdílení odkazů na hudební videa, můžeme zkoumat coby spoluvytváření hudebního života.

Eduardo Herrera z Rutgers University pak zkoumal projevy, které při běžném poslechu mnozí ani neřadí mezi hudbu – hlasové projevy fotbalových fanoušků. Pro svůj výzkum si vybral argentinské Buenos Aires a zajímal se o to, jak se příslušnost ke konkrétnímu sportovnímu klubu prolíná s příslušností k městské čtvrti a jak k vyjádření těchto identit slouží projevy na pomezí zpěvu a křiku. Tato sonda také ukázala, že ač hudbu většinou chápeme jako aktivitu veskrze pozitivní, může sloužit i k šíření nenávisli, v tomto případě hlavně antisemitismu.

V některých sekcích se sešly příspěvky věnující se vztahu hudby a životního prostředí či udržitelného rozvoje, celkem nepřekvapivě byla hojně zastoupena témata spjatá s různými podobami migrace v různých částech světa. Lze to brát jako důkaz, že pro mnohé badatele není etnomuzikologie jen oborem pro zkoumání hudby coby izolovaného fenoménu, ale že jde o její propojení se zbytkem společnosti včetně politických souvislostí. Přímočarému propojení hudby a politiky se věnoval ve své prezentaci například Keith Howard University of London. Ten hovořil o hudbě v Korejské lidově demokratické republice a o technikách, jež tamní režim využívá k vytvoření „neutichajícího soundtracku“. Ve stejném bloku zazněla prezentace věnovaná portugalskému žánru Fado a jeho propojení s tamním nacionalismem, o čemž hovořily Maria Espirito Santo a Maria de São José Côrte-Real z Universidade Nova de Lisboa.

Zástupci české etnomuzikologie a ethnochoreologie se dlouhodobě zapojují do aktivit ICTM, ať už v rámci studijních skupin, pořádáním sympozií, nebo na světových

konferencích. V Bangkoku byla Česká republika zastoupena pracovníci a pracovníky Etnologického ústavu Akademie věd ČR a Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Tři zástupci FHS UK prezentovali v rámci bloku nazvaného „Music–Minorities–Memory“, což souvisí i se skutečností, že Zuzana Jurková, jinak vedoucí Institutu etnomuzikologie na FHS, se tématu menšin věnuje dlouhodobě. Naposledy pořádala mezinárodní kolokvium Hudba – paměť – menšiny letos v květnu. V Bangkoku přednesla příspěvek nazvaný Music Remembrance of the Czech Roma: Between the Private and the Societal. V něm ukázala rozdílné způsoby, jimiž je hudba používána jako nástroj paměti v souvislosti s Romy v ČR. Veronika Sedilová z téže instituce sledovala osudy jednoho konkrétního nástroje, varhan v Jeruzalémské synagoze v Praze, aby na nich ukázala proměny paměti a jejího ožívání. Třetí ze zástupců FHS UK, Oldřich Poděbradský, se věnoval kdysi německy hovořící oblastem na Šumavě a na příkladu jedné osobnosti ukazoval, jak hudba přispívá k formování tamní identity. Zita Skořepová z Etnologického ústavu AV ČR mluvila o svém výzkumu mezi vídeňskými Čechy a o roli, jakou v jejich životě hraje

tanec Česká beseda, vytvořený původně v 60. letech 19. století. Autor těchto řádků prezentoval pohled na českou etnomuzikologii, respektive hudební folkloristiku v 50. letech 20. století a na vliv, jaký měla komunistická ideologie na vědeckou práci.

Důležitou roli na světových konferencích ICTM má také aktivní provádění hudby, jemuž jsou věnovány pravidelné workshopy zaměřené na hudbu a tanec různých kultur. K tomu přistupuje bohatá koncertní nabídka, která měla v Bangkoku podobu série menších poledních a velkých večerních koncertů. Je nutno vyzdvihnout přístup organizátorů, kteří konferenci pojali skutečně ve velkém stylu, včetně toho, že na zahajovací ceremonii přišla jedna z členek thajské královské rodiny. O hladké fungování a pohodlí účastníků pečovala armáda asistentů z řad místních studentů.

Z konference takové velikosti a tematického rozkročení si lze odnést pocit lehkého zoufalství nad tím, že není v lidských silách postihnout více než jen malý zlomek poznání toho, čemu říkáme hudba a tanec. Na druhou stranu lze odjíždět s pozitivním dojmem, že tento obor dokáže klást velké množství smysluplných otázek a alespoň zčásti na ně i odpovídá.

Robert Hasegawa

The conference Spectralisms 2019, presented 12–14 June at the Institut de Recherche et Coordination Acoustique/Musique (IRCAM) in Paris, shows the extent to which scholarly interest in spectral music has flourished in the past decade. This is the second conference in the Spectralisms series; the first, organized by Jonathan Cross, was held at Oxford University in 2017.¹ While twenty-five years ago spectral music was largely the domain of composers and a few specialized researchers based mainly in France, each of these recent conferences welcomed a broad variety of music scholars from Europe, North America, and as far afield as Japan, South Korea, and Australia. With thirty-six talks at the Oxford conference and forty-nine at IRCAM, the conversation around spectral music has broadened to include a wide range of composers and aesthetics as well as different analytical and musicological approaches.

The term “spectralism”, like many other “-isms”, has drawn complaints from the very composers it purports to describe. Gérard

Grisey found the label reductive – “just a sticker that we got at a certain period” – and misleading, drawing too much attention to a handful of harmonic techniques (such as “instrumental synthesis”) and not enough to more thoroughgoing innovations in timbre, texture, and temporality.² Yet the term remains useful to describe certain developments in contemporary music starting in the 1970s and building on the work of timbre-focused precursors such as György Ligeti, Giacinto Scelsi, and Olivier Messiaen.

In its narrowest definition, spectralism is associated with the Paris ensemble and composers’ collective *L’itinéraire*, founded in 1973 by Hugues Dufourt, Gérard Grisey, Michaël Lévinas, Tristan Murail, and Roger Tessier. The adjective “spectral” was first proposed by Dufourt in a 1979 article, making reference primarily to the use of the acoustical spectrum of sounds (their unique constituent overtones) as a model and the privileging of a “dynamic continuity” in place of the discrete structures of serialism.³ Characteristics of spectral music as

¹ Programs are still available online for the conferences at both Oxford (music.ox.ac.uk/spectralisms) and IRCAM (spectralisms2019.ircam.fr). The IRCAM event was filmed, and videos of all the talks are now available in IRCAM’s online repository: medias.ircam.fr/search/?q=spectralisms.

² Gérard Grisey, “Entretien avec David Bundler”, in *Écrits, ou l’invention de la musique spectrale*, ed. Guy Lelong (Paris: Éditions MF, 2008), 265.

³ Hugues Dufourt, “Musique spectrale”, in *Musique, pouvoir, écriture*, ed. Jean-Michel Bardez (Paris: Christian Bourgois, 1991), 335–340.